

unicef
za svako dete

REZIME

STANJE DECE SVETA U 2023. GODINI

Za svako dete, vakcinacija

Da biste preuzeli ceo izveštaj, posetite: www.unicef.org/reports/state-of-worlds-children.

Objavio:

UNICEF Innocenti – Globalna kancelarija za istraživanje i projekcije

Via degli Alfani, 58

50121 Firenca, Italija

Tel: (+39) 055 20330

E-mail: florence@unicef.org

ISBN: 978-92-806-5446-2

© Dečiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF)

April 2023.

Fotografija na naslovnoj strani: U Jemenu, sedmogodišnja Hind Ali Naser drži mesto uboda na ruci nakon što je vakcinisana tokom naše kampanje vakcinacije u udaljenim krajevima.

© UNICEF/UN0679338/Hayyan

STANJE DECE SVETA U 2023. GODINI

Za svako dete, vakcinacija

Svet je u stanju pripravnosti zbog zdravlja dece: obuhvat vakcinacijom zabeležio je nagli pad tokom pandemije virusa kovid-19, čime su dodatni milioni dece ostali bez zaštite od nekih od najozbiljnijih bolesti u detinjstvu. Pored toga, milioni dece iz nekih od najmarginalizovanijih zajednica na svetu odavno propuštaju vakcinaciju koja spasava živote. Hitno je potrebno nadoknaditi propušteno i intenzivirati usluge vakcinacije dece koja su je propustila i sprečiti dalje nazadovanje. Uz to, treba uložiti veće napore kako bi se doprlo do dece koja su, istorijski gledano, obično zapostavljena.

Izveštaj *Stanje dece sveta u 2023. godini* razmatra šta treba da se dogodi kako bi se obezbedilo da svako dete svuda bude zaštićeno od bolesti koje se mogu sprečiti vakcinacijom. Nakon pandemije virusa kovid-19, koja je na globalnom nivou ugrozila napredak ostvaren u vakcinaciji dece, izveštaj se fokusira na ulogu siromaštva, marginalizacije i roda u određivanju da li se deca vakcinišu. Na osnovu pouka iz perioda pandemije i stručnosti i iskustva koje je UNICEF decenijama sticao u vakcinaciji dece, izveštaj razmatra načine na koje se primarna zdravstvena zaštita može unaprediti radi bolje podrške uslugama vakcinacije. Takođe se bavi bojaznima u vezi s poverenjem u vakcine. Uz to, razmatra niz inovacija u razvoju i isporuci vakcina i finansiranju.

Ketrin Rasel

Izvršna direktorka UNICEF-a

Predgovor

Ljudska istorija je puna priča o bolestima i pošastima. Ali priča o vakcinama radikalno je promenila tok ljudskog opstanka i razvoja.

Pre skoro 80 godina, Evropa se borila da se oporavi od katastrofalnog rata.

Milioni ljudi zbijeni u razorenim zgradama i zemunicama – uslovima koji su pogodovali izbijanju zaraznih bolesti. Tuberkuloza (TB) je bila posebno zarazna i opasna u zajednicama širom kontinenta. Deca su bila naročito ugrožena i hiljade njih je patilo od teške groznice, gubitka težine, bola u grudima, a od posledica su čak i umirala.

Do tada, veliki segmenti populacije bili su često opustošeni bolestima poput velikih boginja, malih boginja i dečije paralize, koje su pritom odnosile bezbrojne dečije živote.

Međutim, ovog puta je bilo drugačije. Opremljeni ampulama BCG-a, vakcine koja pomaže u zaštiti od tuberkuloze, timovi zdravstvenih radnika rasporedili su se širom Evrope da bi spasili živote. Do 1950. godine, oko 11,4 miliona dece vakcinisano je protiv bolesti u okviru kampanje koju je podržao UNICEF. Time je obeležen početak novog doba u kojem će životi miliona dece biti zaštićeni od bolesti koje se mogu sprečiti vakcinacijom.

Sada smo u 1980. godini. U prvom izdanju izveštaja Stanje dece sveta navodi se da „u najsiromašnijim zemljama tek svako deseto dete će pregledati obučeni zdravstveni radnik ili će biti vakcinisano u prvoj godini života protiv... šest najčešćih dečijih bolesti koje se mogu sprečiti.“ Taj zaključak je predstavljao razlog za

duboku zabrinutost, ali je bilo znakova nade i napretka u vakcinaciji. Te iste godine, velike boginje su konačno iskorenjene, čime je pokazana izuzetna moć vakcina da spase živote.

Taj uspeh je poslužio kao inspiracija za globalni program za zaštitu većeg broja dece sveta od drugih bolesti opasnih po život – malih boginja, difterije, upale pluća i drugih. Do kraja 80-ih godina prošlog veka, oko sedamdeset procenata dece sveta bilo je zaštićeno vakcinama, i taj broj je nastavio da raste, premda sporije, u narednim decenijama. UNICEF je odigrao svoju ulogu, i mi to još uvek činimo. Danas isporučujemo vakcine koje dopiru do 45 procenata dece sveta mlađe od 5 godina.

U 2020. godini, virus kovid-19 nastavio je da se širi svetom – životi su izgubljeni i zaustavljeni, škole zatvorene, zdravstveni sistemi opterećeni do krajnjih granica i preko njih. Međutim, u izuzetno kratkom vremenskom periodu, vakcine su razvijene i počele su kampanje masovne vakcinacije. UNICEF je ponovo bio tu da pruži podršku. Sa našim partnerima Gavi, Međunarodnim savezom za vakcine, Svetskom zdravstvenom organizacijom (SZO) i Koalicijom za inovacije u pripravnosti za epidemije (CEPI), deo smo najvećeg poduhvata snabdevanja vakcinama u istoriji i obezbeđujemo skoro dve milijarde doza vakcina u 146 zemalja i teritorija. Pored toga, podržali smo razvoj tehnologije koja održava vakcine hladnim dok ih otpremamo u najudaljenije krajeve sveta, i marljivo radimo na povećanju poverenja u bezbednost i delotvornost vakcina.

UNICEF već gotovo 80 godina radi s međunarodnim partnerima, nacionalnim vladama i mnogim drugim akterima na zaštiti dece od bolesti koje se mogu sprečiti vakcinacijom. Međutim, u svetu koji se polako oporavlja od pandemije virusa kovid-19, znamo da pristupi koje smo primenjivali u prošlosti možda nisu uvek prikladni u aktuelnim ili budućim okolnostima.

Uprkos decenijama napretka u vakcinaciji dece, naši kolektivni napori nisu dovoljno uspešni. Jednostavno rečeno, ne ispunjavamo svoj cilj da vakcinišemo svako dete. Premda su uvedene nove vakcine koje proširuju zaštitu od bolesti, nijedna nije uspela da dopre do više od devedeset procenata dece. Mnoge nisu ni blizu – tek svaka osma devojčica je primila vakcinu protiv humanog papiloma virusa (HPV vakcinu), koja štiti od cervikalnog karcinoma.

Pandemija je samo pogoršala tu sliku. U protekle tri godine, ugroženi su rezultati mukotrno postignuti u redovnoj vakcinaciji dece tokom prethodnih više od deset godina. Povratak na pravi put neće biti lak. Senka pandemije će se u godinama koje predstoje nadvijati nad ekonomijama, zbog čega će morati da se donose teške odluke o potrošnji i ulaganjima. Na pomolu je još jedan izazov: čini se da poverenje u vakcine opada u mnogim zemljama. Premda poverenje u vakcine svakako nije najvažniji faktor koji utiče na tražnju za vakcinama u većini zajednica, očiti porast kolebanja ne može se zanemariti.

Postizanje našeg cilja – da vakcinišemo svako dete – zahtevaće stvarnu posvećenost država.

Neke od tih promena će biti tehničke prirode – bolje korišćenje

podataka, poboljšanje komunikacije i informisanja i jačanje hladnih lanaca.

Neke će zahtevati teške razgovore o finansiranju i zahtevnim kompromisima, u koje će biti uključeni, pored ostalih, nacionalne vlade, donatori i drugi, po pitanju toga kako najbolje finansirati usluge primarne zdravstvene zaštite i vakcinacije i kako ih učiniti otpornijima na buduće potrese.

A neke promene će primorati društva i zajednice da preispitaju svoje osnovne vrednosti. Stope vakcinacije dece iz marginalizovanih zajednica su među najnižima. Ishod da li se vakcinišu ili ne često je rezultat dubokih nejednakosti – između bogatih i siromašnih, između muškaraca i žena, između zajednica u centru moći i zajednica na marginama.

Postizanje promena koje su potrebne da bi se vakcinisalo svako dete neće biti lako. Međutim, postignuća iz proteklih 80 godina treba da nam daju nadu. Svet je uvek iznova postizao izuzetan napredak u vakcinaciji, često u najtežim i najizazovnijim okolnostima.

Ta postignuća su preobrazila naš svet. Omogućila su milionima dece da opstanu i žive život bez trajnih posledica bolesti. Oslobodila su porodice tuge i finansijskog tereta brige o bolesnoj deci. Uz to, povećala su ljudski kapital, talenat i energiju naših društava.

U godinama koje dolaze možemo postići još više. Nove vakcine već pomažu u borbi protiv malarije. Verovatno će ih uskoro biti još, uključujući i protiv hroničnih bolesti kao što su rak i Alchajmerova bolest.

Za nama je dugo putovanje, ali ono umnogome tek počinje.

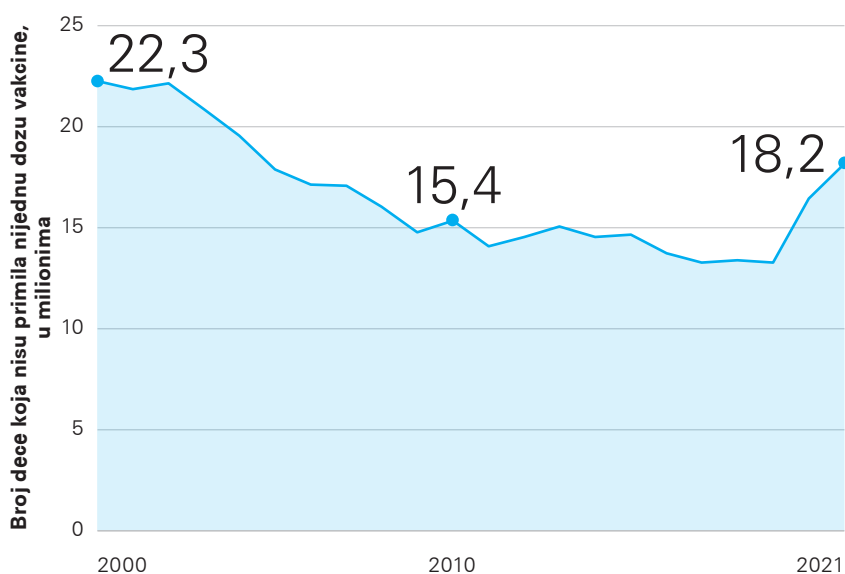

Vakcine spasavaju živote

Vakcine spasavaju živote, ali preveliki broj dece širom sveta se ne vakciniše. Pandemija virusa kovid-19 je samo dodatno povećala njihov broj. Deca koja propuštaju vakcinaciju žive u najsiriromašnijim, najudaljenijim i najmarginalizovanijim zajednicama. Da bi se doprlo do njih, od presudnog je značaja dati prioritet ulaganju u primarnu zdravstvenu zaštitu i zdravstvene radnike – uglavnom žene – pružaoce usluga. Takođe je od ključnog značaja izgraditi poverenje u vakcine i maksimalno iskoristiti veliki broj novih ideja i tehnologija koje mogu povećati snagu vakcina i obezbediti da one dopru do svakog deteta.

U proteklih desetak godina, uprkos sve većim naporima u pravcu proširenja vakcinacije, nije bilo puno pomaka u smanjenju broja dece koja nisu primila nijednu dozu vakcine. Dopreti do svakog deteta i dalje predstavlja izazov.

Slika 1. Deca koja nisu primila nijednu dozu vakcine na globalnom nivou, 2000–2021.

Izvor: World Health Organization and United Nations Children's Fund, 'Estimates of National Immunization Coverage (WUENIC), 2021 revision', July 2022.

Svako peto

dete **nije primilo nijednu dozu vakcine** (nevakcinisano) ili je **nekompletno vakcinisano**, zbog čega je podložno nizu bolesti koje se mogu sprečiti vakcinacijom.

Otprilike

svako peto

dete uopšte nije zaštićeno od malih boginja, koje mogu da budu smrtonosne u detinjstvu.

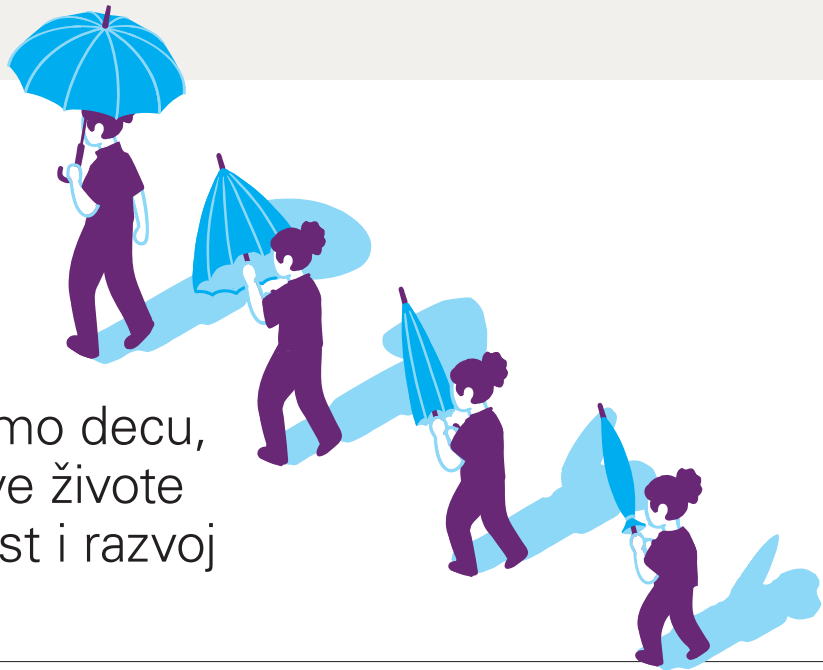

Otprilike

7 od 8

devojčica koje ispunjavaju kriterijume nije vakcinisano protiv humanog papiloma virusa (HPV), koji može da izazove cervikalni karcinom.

KLJUČNE PORUKE

Kada ne vakcinišemo decu, ugrožavamo njihove živote i zdravlje – kao i rast i razvoj svojih društava

Vakcine spasavaju

4,4
miliona
života

svake godine, što je brojka koja bi mogla da poraste na

5,8
miliona

do 2030. godine, ukoliko se ispune ciljevi *Agende imunizacije do 2030. godine* (IA2030).

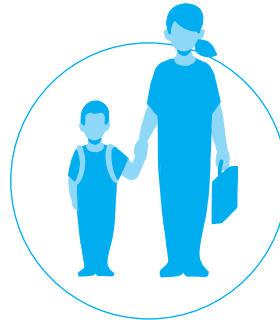

Pre uvođenja vakcine 1963. godine, procenjuje se da je od malih boginja svake godine umiralo 2,6 miliona ljudi širom sveta, uglavnom dece. Do 2021. godine, taj broj je pao na 128.000 – što je još uvek previše, ali je došlo do izuzetnog poboljšanja.

Vakcine pomažu deci da napreduju, pružaju podršku porodicama i starateljima, i doprinose zdravlju šire zajednice

Vakcinacija štiti decu od bolesti. Ona pomaže u sprečavanju izostajanja iz škole, što poboljšava **ishode učenja**.

Kada su deca zaštićena od bolesti, roditelji i staratelji – uglavnom majke – **manje vremena** moraju da odsustvuju s posla radi brige o bolesnoj deci.

Porodice se takođe ređe suočavaju s emocionalnim bolom i ponekad **katastrofalnim troškovima** brige o bolesnom detetu.

Vakcinisanje dece podržava zdravlje šire zajednice unapređenjem **kolektivnog imuniteta** i pomaganjem da se ograniči širenje antimikrobne rezistencije.

Vakcine su najisplativije mere u očuvanju zdravlja

26 USD

Za svaki dolar potrošen na vakcinaciju ostvaruje se prinos na ulaganje od 26 USD.

KLJUČNE PORUKE

Pandemija virusa kovid-19 se negativno odrazila na vakcinaciju dece širom sveta

UNICEF procenjuje da je

67 miliona dece

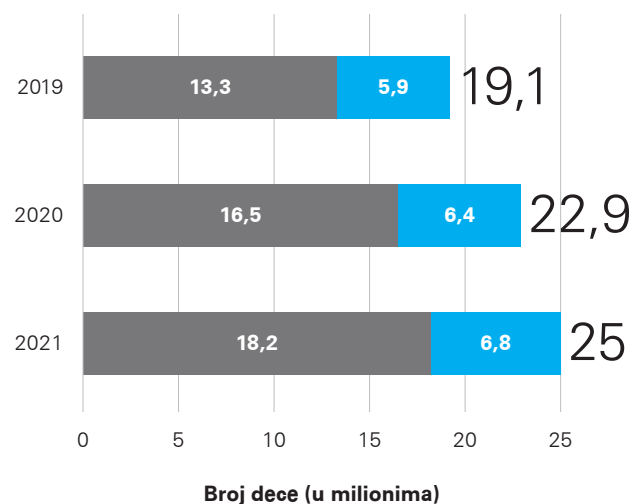
potpuno ili delimično propustilo redovnu vakcinaciju između 2019. i 2021. godine, i da ju je

48 miliona

dece u potpunosti propustilo.

Poremećaji prouzrokovani pandemijom prekinuli su vakcinaciju dece skoro svuda, čime je stopa vakcinacije vraćena na nivoe koji nisu zabeleženi od 2008. godine.

Slika 2. Broj dece koja su propustila vakcinaciju porastao je tokom pandemije virusa kovid-19

Status vakcinacije
■ Nekompletno vakcinisana ■ Nisu primila nijednu dozu vakcine

Izvor: World Health Organization and United Nations Children's Fund, 'Estimates of National Immunization Coverage (WUENIC), 2021 revision', July 2022.

Zašto se pandemija negativno odrazila na vakcinaciju dece?

Postavila je ogromne nove zahteve pred **zdravstvene sisteme**, s kojima često nisu bili pripremljeni da se izbore.

Pogoršala je postojeći **manjak** zdravstvenih radnika.

Donela je **velika opterećenja** po zdravstvene radnike u neposrednom kontaktu sa stanovništvom, uglavnom žene, koje su se takođe nosile s dodatnim teretom staranja o članovima porodice.

Preporuke o izolaciji i strah od zaražavanja virusom u zdravstvenim ustanovama doveli su do toga da porodice odlažu vakcinaciju dece.

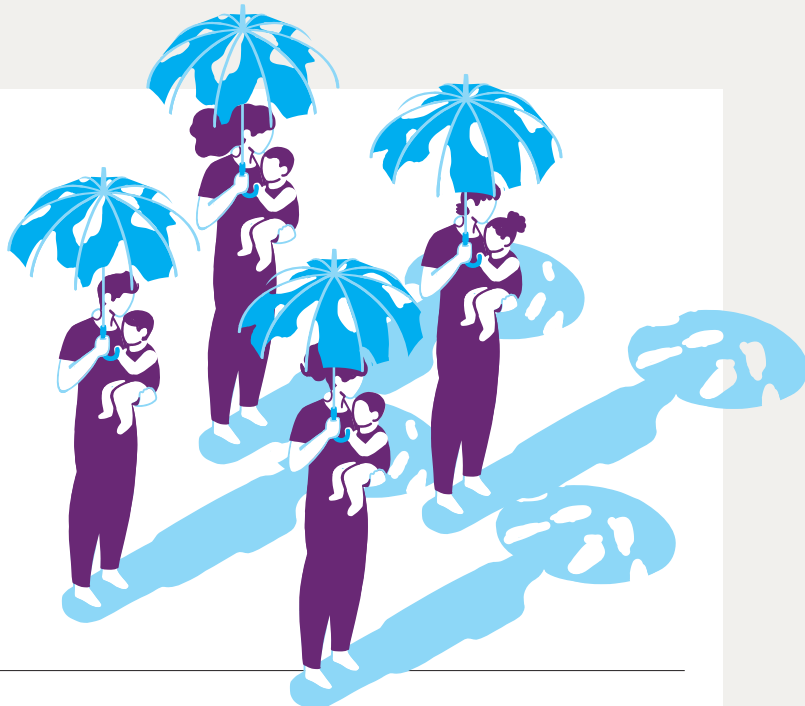
Šta se može učiniti?

Nadoknada propuštenog i intenziviranje usluga vakcinacije: deca rođena neposredno pre ili za vreme pandemije kovid-19 sada prerastaju uzrast kada bi se obično vakcinisala. Sada je potrebno hitno preduzeti aktivnosti kako bi se nadoknadila propuštena vakcinacija dece i podržalo intenziviranje usluga vakcinacije na koje se pandemija negativno odrazila.

KLJUČNE PORUKE

Ali čak i pre pandemije, prevelik broj dece je propuštao vakcinaciju. Mnoga od njih žive u najsiromašnijim i najmarginalizovanijim zajednicama

Priča o deci koja se ne vakcinišu je priča o nejednakosti, siromaštvu, zajednicama koje su nedovoljno pokrivena uslugama i neosnaženim ženama.

Siromaštvo

U najsiromašnijim domaćinstvima, nešto više od svakog petog deteta nije primilo nijednu dozu vakcine, dok u najbogatijima to važi za tek svako dvadeseto dete.

U nekim regionima je razlika još veća: u Zapadnoj i Centralnoj Africi, gotovo svako drugo dete u najsiromašnijim domaćinstvima nije primilo nijednu dozu vakcine, u poređenju sa decom koja rastu u imućnijim porodicama, gde svako 16 dete nije vakcinisano.

Neosnažene žene

Deca majki bez obrazovanja ili s niskim stepenom obrazovanja znatno su ređe vakcinisana

Majke:	Procenat dece koja nisu primila nijednu dozu vakcine
Bez obrazovanja	23,5%
S osnovnom školom	13,1%
S najmanje srednjom školom	6,9%

Izvor: Victora, Cesar, and Aluisio Barros, 'Within-Country Inequalities in Zero-Dose Prevalence: Background paper for *The State of the World's Children 2022*', International Center for Equity in Health, Federal University of Pelotas, Brazil, December 2022.

Ta okruženja stvaraju izazove u pogledu raspoloživosti, pristupačnosti i priuštivosti

Raspoloživost:

Da li se vakcine isporučuju zdravstvenim centrima ili promotivnim kampanjama i da li su obezbeđeni zdravstveni radnici koji će ih davati?

Pristupačnost:

Da li se vakcine i usluge nalaze na mestu i nude u vreme gde i kada deca i porodice mogu da dođu do njih?

Priuštivost:

Mogu li porodice sebi da priušte zdravstvenu uslugu, troškove autobuskih karata ili izostajanje s posla jedan dan kako bi došli do zdravstvenog centra?

Zajednice nedovoljno pokrivena uslugama

Mnoga deca koja nisu primila nijednu dozu vakcine ili su nekompletno vakcinisana žive u teškim okruženjima, kao što su udaljene ruralne zajednice, gusto naseljena gradska naselja, kao i područja zahvaćena sukobima i krizama.

Ti izazovi su najveći u zemljama sa niskim i srednjim nivoom dohotka, u kojima otprilike svako deseto dete u urbanim područjima nije primilo nijednu dozu vakcine, dok je ta brojka nešto manja od svakog šestog deteta u ruralnim područjima. U zemljama sa višim srednjim nivoom dohotka gotovo da ne postoji razlika između dece u urbanim i ruralnim područjima.

Dvoje od petoro dece u svetu koja nisu vakcinisana (u 2018. godini) živelo je u okruženjima koja su zahvaćena sukobom ili nestabilna.

KLJUČNE PORUKE

Za vakcinaciju svakog deteta od presudnog je značaja ojačati primarnu zdravstvenu zaštitu i obezbediti radnicima u neposrednom kontaktu sa stanovništvom, koji su uglavnom žene, sredstva i podršku koji su im potrebni

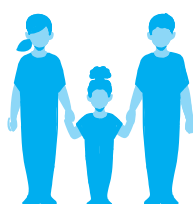
- Veliki broj dece propušta vakcinaciju jer žive u mestima u kojima ne postoji ili je ograničena primarna zdravstvena zaštita – pristup zdravstvenoj zaštiti koji uključuje unapređenje zdravlja, sprečavanje bolesti i njihovo lečenje.
- Kampanje za vakcinaciju imaju važnu ulogu u naporima da se dopre do mnoge od te dece, što će se i dalje nastaviti. Međutim, kampanje su, po definiciji, kratkotrajne i svojstvena su im određena ograničenja, jer ne pružaju nužno kontinuirane i predvidljive usluge.
- Integrisanje vakcinacije dece u unapređeno primarno zdravstvo od suštinskog je značaja za održivo postizanje cilja da se svako dete vakciniše.

Pružanje podrške zdravstvenim radnicima

Kao i zdravstveni radnici i zdravstveni radnici u zajednici, žene su u neposrednom kontaktu sa stanovništvom kada se radi o pružanju vakcinacije, ali se suočavaju s niskom zaradom, neformalnim radom, nedostatkom karijernih mogućnosti i pretnjama po svoju bezbednost. Nema ih dovoljno na rukovodećim položajima. Odgovori treba da uključuju:

- **obezbeđivanje stabilnih radnih mesta sa dobrom i redovnom zaradom i pristojnim uslovima rada**
- **pružanje mogućnosti za razvoj karijere i osposobljavanje, uključujući u oblasti integrisanog upravljanja dečijim bolestima**
- **priznavanje i regulisanje uloge zdravstvenih radnika u zajednici.**

Integrisanje usluga

Kao etablirana tačka kontakta sa porodicama, usluge vakcinacije mogu otvoriti vrata za pružanje dodatnih ključnih zdravstvenih usluga. Takođe, snažni sistemi primarne zdravstvene zaštite mogu doprineti naporima u cilju vakcinacije, obezbeđujući platforme kojima se dopire do onih koji su zapostavljeni.

Mobilizacija zajednica

Intervencije vakcinacije koje osmišljavaju, realizuju i evaluiraju članovi zajednica kojima su namenjene mogu povećati pravičnost i efikasnost.

Davanje prioriteta finansiranju vakcinacije

Čak i u vreme ograničenih budžeta, efikasnost i isplativost vakcinacije govori u prilog ulaganju u vakcinaciju i davanju prednosti finansiranja te intervencije u očuvanju zdravlja.

KLJUČNE PORUKE

Roditelji i zajednice treba da veruju u važnost vakcinacije. Postoje zabrinjavajući znakovi da poverenje u vakcine opada u nekim zemljama

Da bi se povećalo poverenje u vakcine, potrebno je intenzivirati napore u pravcu:

Mobilizacije zajednica i promovisanja dijaloga

Mobilizacija takođe može da stane na put uticaju glasina i pogrešnih informacija i poveća široku podršku vakcinaciji. Dijalog može pomoći da se podstakne poverenje, čime se ljudima omogućava da podele svoja osećanja i bojazni o vakcinaciji.

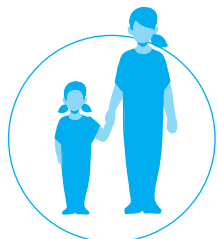
Obezbeđivanja podrške pružaocima zdravstvene zaštite u cilju ostvarenja rezultata

Pružaoци zdravstvenih usluga su glas o vakcinama kojem se veruje. Od ključnog je značaja motivisati i podržati sve aktere koji se bave vakcinacijom – kao i zdravstvene radnike u zajednici – da vode delotvorne razgovore o vakcinaciji.

Primene socijalnog osluškivanja

Socijalno osluškivanje – ulaganje u razumevanje stavova ljudi prema vakcinama u realnom vremenu – od presudne je važnosti. Pristupi mogu uključivati sprovođenje redovnih anketa i praćenje rasprava i diskusija na društvenim mrežama.

O snaživanja žena i devojčica

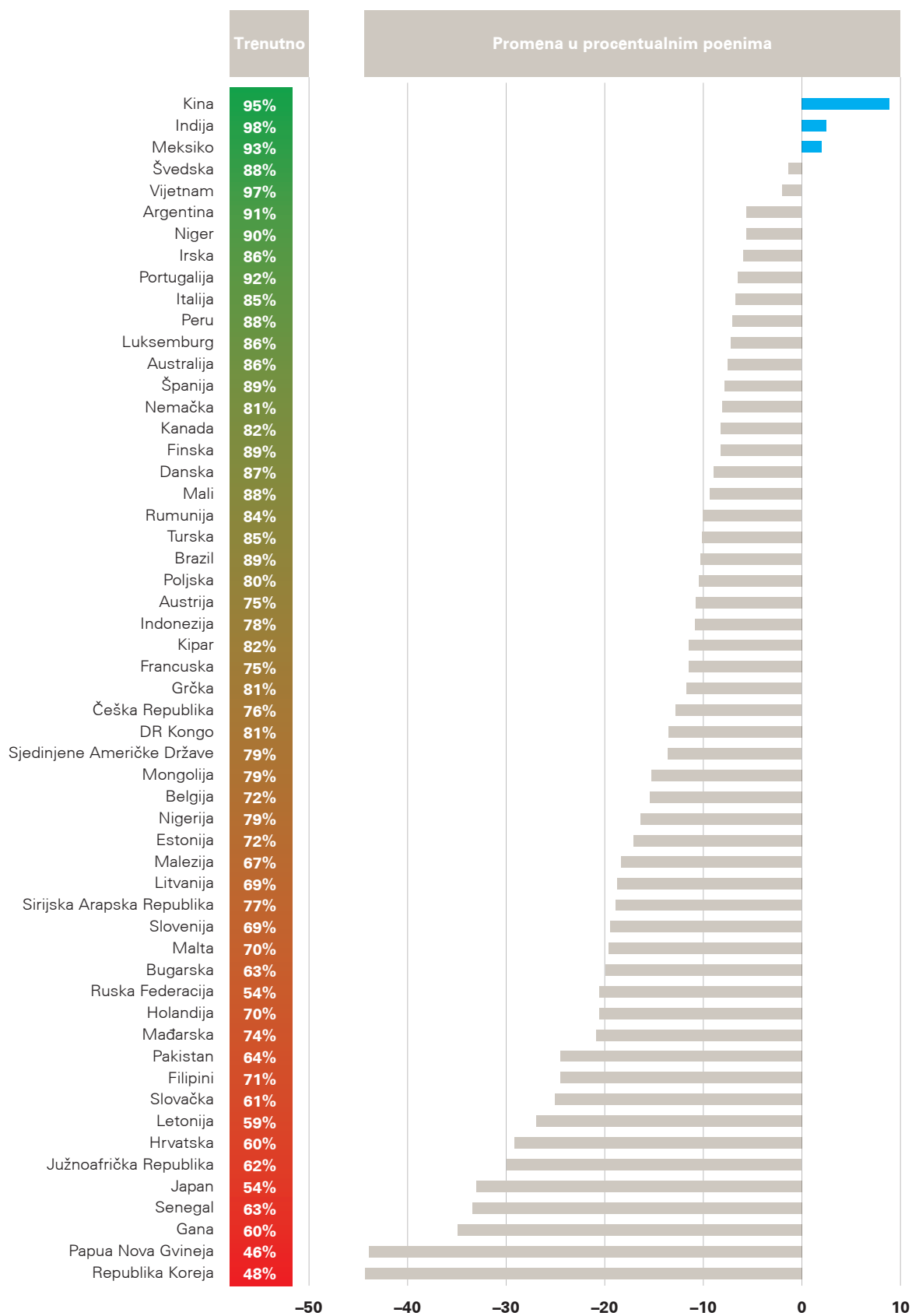
Razumevanje kako rod utiče na prihvatanje vakcina može pomoći u osmišljavanju delotvornijih programa, kao i u edukativnim i informativnim kampanjama.

Trendovi poverenja u vakcine

- Podaci prikupljeni pre i tokom pandemije virusa kovid-19 **ukazuju na opadanje percepcije važnosti** vakcina za decu u mnogim (ali ne i svim) zemljama za koje su dostupni podaci (videti Sliku 3).
- Čini se da je nivo poverenja više opao u **mlađim** nego u starijim starosnim grupama.
- Poznato je da je poverenje u vakcine **promenljivo** i svi trendovi su specifični za određeno vreme i lokaciju. Međutim, svaki znak šireg gubitka poverenja mora da bude shvaćen ozbiljno.

Slika 3. Promena u procentualnim poenima u percepciji važnosti vakcina za decu, pre i posle početka pandemije

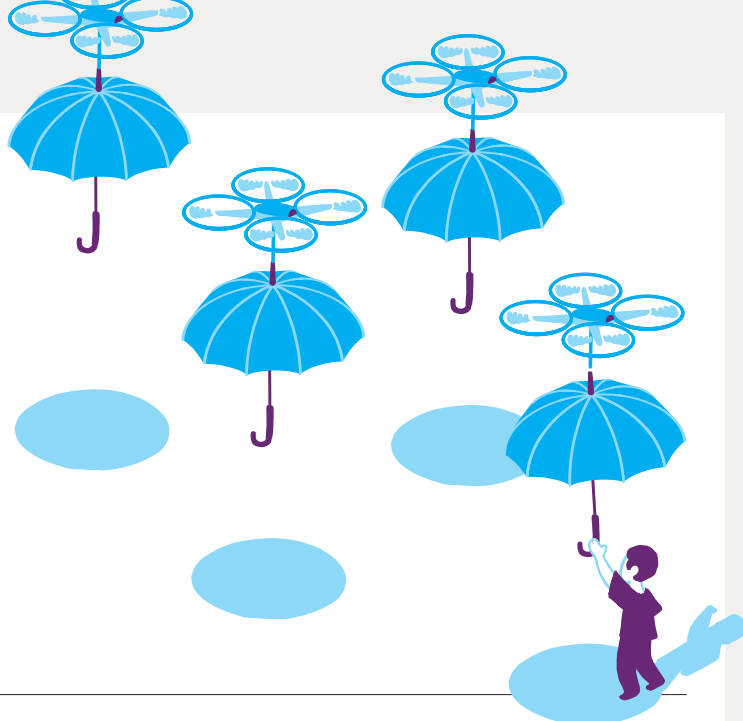

Izvor: UNICEF-ova analiza na osnovu podataka iz *The Vaccine Confidence Project*, London School of Hygiene & Tropical Medicine, 2022.

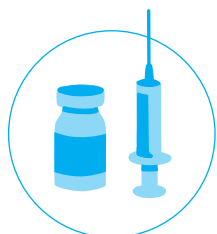
KLJUČNE PORUKE

Vakcinisanje svakog deteta podrazumeva ulaganje u nove pristupe za jačanje finansiranja i maksimalno korišćenje naučnih i tehnoloških inovacija

Prevazilaženje fiskalnih ograničenja u zemljama sa niskim i srednjim nivoom dohotka od suštinskog je značaja za otklanjanje značajnih prepreka za pružanje usluga vakcinacije

- Opšte uzev, države daju najveći doprinos vakcinaciji, ali donatori obezbeđuju ostala ključna sredstva.
- Iznos koji države opredele nije uvek isti kao iznos koji se zaista troši. Problemi mogu uključivati nedovoljnu projekciju rashoda za vakcine preusmeravanjem sredstava radi zadovoljenja drugih potreba, kašnjenja u nabavci vakcina i probleme u vezi sa koordinacijom.
- Dalje jačanje zdravstvenog i finansijskog sistema od suštinskog je značaja za efikasnu potrošnju sredstava.

Pandemija virusa kovid-19 pomogla je da se promene uslovi za razvoj vakcina

- Brzina kojom su vakcine razvijene i proizvedene tokom pandemije pruža važne pouke za brži razvoj i odobravanje vakcina.
- Nekoliko novih vakcina se pojavljuje – a jedna je već odobrena – za zaštitu dece od malarije, od koja svake godine strada skoro pola miliona dece.
- Očekuje se da će inovacije u proizvodnji nove pneumokokne konjugovane vakcine (PCV), koja pomaže u zaštiti dece od upale pluća, smanjiti cenu vakcine i povećati snabdevanje.

Inovacije u lancu snabdevanja vakcinama pomoći će da se poboljša pristup vakcinama u udaljenim područjima

- Mali pokazivači osetljivi na temperaturu na ampulama vakcina omogućavaju zdravstvenim radnicima da prate izloženost vakcina toploti.
- Dronovi se uspešno koriste za isporuku zdravstvenih proizvoda u nekim afričkim zemljama.

Digitalne tehnologije pomažu u poboljšanju kvaliteta i pravovremenosti podataka

- Elektronski registri vakcinacije mogu obezbediti da pravo dete dobije pravu vakcinu u pravo vreme.
- Sistemi mapiranja koji koriste masovne podatke sa telefona vakcinatora mogu pomoći u identifikovanju zajednica kojima je potrebna pomoć.
- Slanje podsetnika u vidu SMS poruke roditeljima može pomoći da se poveća stopa vakcinacije.

U Nigeriji, Victoria Aina se zabrinula za svoju unuku Toluvalase kada je prestala da jede svoja omiljena jela. Komšija je video Toluvalase na ulici i prepoznao da devojčica ima male boginje. Usledilo je lečenje i Toluvalaza se oporavila.
© UNICEF/SAD CDC/
UN0671473/Nelson Apochi

Za svako dete, vakcinacija

Na prostirci u stanu u Lagosu, devojčica spava. Čelo i ruke su joj prekriveni izbledelim ožiljcima. Pre nekoliko meseci, devojčica je dobila visoku temperaturu i osip po koži. Njena baka, Viktorija Aina, koja se brine o njoj, bila je zabrinuta.

„Zabrinula sam se kada je prestala da jede svoja omiljena jela“, kaže ona. „Tolualase voli hleb i sokove. Uznemirila sam se kad je počela da ih izbegava.“

Neko iz komšiluka je video Tolualase na ulici i dijagnostikovao njenu bolest: male boginje. Lečenje je usledilo i devojčica se oporavila.

Tolualase je imala sreće. Mnoga druga deca nisu. Male boginje su smrtonosne. Često potcenjivane kao trivijalna pojava kod dece – osip i temperatura koji prođu za nekoliko dana – male boginje svaki dan odnesu oko 351 život, a žrtve su uglavnom deca. Deca koja dobiju tu izuzetno zaraznu bolest pod rizikom su od upale pluća i dugotrajnijih posledica kao što su oštećenje mozga, gubitak sluha i vida.

Od uvođenja vakcine 1963. godine, infekcije i smrtni slučajevi prouzrokovani malim boginjama mogu se sprečiti.

Ta vakcina je pomogla da se promeni detinjstvo. Pre nego što je uvedena, male boginje su svake godine odnosile oko 2,6 miliona života i bile su glavni uzrok dečijeg slepila u zemljama sa niskim nivoom dohotka. Procenjuje se da je tokom protekle dve decenije vakcinacija protiv malih boginja spasila više od 31 milion života.

Međutim, i dalje prevelik broj dece ne dobija zaštitu koja im je potrebna od malih boginja i mnogobrojnih drugih ozbiljnih bolesti.

Za devojčicinu baku, pouka je jednostavna: „Decu treba vakcinisati.“

Okvir 1

Razumevanje šta znači da nijedna doza vakcine nije primljena

„Nije primio nijednu dozu vakcine“ i „nekompletno vakcinisan“ postali su ključni koncepti u objašnjavanju obuhvata vakcinacijom, usklađivanju globalnih napora u cilju poboljšanja obuhvata vakcinama i praćenju uspeha. Šta znače ti koncepti?

Nije primio nijednu dozu vakcine odnosi se na decu koja nisu primila nijednu vakcinu. Većina živi u zajednicama koje se suočavaju s višestrukim deprivacijama.

Nekompletno vakcinisan odnosi se na decu koja su primila neke, ali ne i sve vakcine prema preporučenom rasporedu.

Za izračunavanje broja dece koja nisu primila nijednu dozu vakcine i dece koja su nekompletno vakcinisana, koristi se zamenska mera. Deca koja nisu primila prvu dozu vakcine protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP1) opisuju se kao deca koja nisu primila nijednu dozu vakcine. Deca koja su primila vakcinu DPT1, ali ne i treću dozu (DTP3) opisuju se kao nekompletno vakcinisana.

Deca obično primaju te vakcine u prvoj godini života. Stoga, generalno, kada se podaci o broju dece koja nisu primila nijednu dozu vakcine i dece koja su nekompletno vakcinisana prikazuju u procentima, ti brojevi predstavljaju procenat preživlele odojčadi (a ne celokupnu dečiju populaciju).

Zapostavljena deca

Toluvalase nije jedina.

U udaljenim selima u ruralnim područjima, u gradskim nehigijenskim naseljima, u okruženjima koja su zahvaćena sukobom ili nestabilna, i u mnogim drugim mestima širom sveta, preveliki broj dece ne dobija vakcine koje su im potrebne da bi ih zaštitile od ozbiljnih bolesti. Procenjeno je da je 2021. godine nešto više od 25 miliona dece bilo nevakcinisano – odnosno **nije primilo nijednu dozu** vakcine – ili nekompletno vakcinisano (*videti Okvir 1*). Poput Toluvalase, mnoga od te dece dolaze iz najsiriomašnijih porodica i zajednica. Njihov život je često obeležen višestrukim deprivacijama, ograničenim pristupom osnovnim uslugama, kao što su čista voda, obrazovanje i – što je od presudnog značaja – primarna zdravstvena zaštita.

Baš kao što je to učinila po pitanju puno drugih aspekata života, pandemija virusa kovid-19 je ozbiljno poremetila vakcinaciju dece. UNICEF procenjuje da je između 2019. i 2021. godine **67 miliona dece** potpuno ili delimično propustilo redovnu vakcinaciju; **48 miliona dece ju je u potpunosti propustilo**. U procentima se udeo vakcinisane dece smanjio za 5 procentnih poena na 81 procenat. Drugim rečima, **otprilike svako peto dete širom sveta nije bilo potpuno zaštićeno od bolesti koje se mogu sprečiti vakcinacijom**. Zabrinjava činjenica da se to nazadovanje tokom pandemije dogodilo na kraju decenije u kojoj je, opšte uzev, rast vakcinacije dece stagnirao (*videti Sliku 1*).

U interesu dece poput Toluvalase, kao i dece svuda, naši rezultati moraju biti bolji.

Naši rezultati mogu biti bolji

Vakcinacija je jedna od najizuzetnijih priča o uspehu čovečanstva. Spasila je bezbroj života. Još mnogo života biće spaseno ukoliko budu postignuti ambiciozni – ali izvodljivi – ciljevi Agende imunizacije do 2030. godine (IA 2030). Ova globalna strategija za povećanje obuhvata vakcinacijom ima za cilj stvaranje sveta u kojem „svi, svuda, u svakom uzrastu maksimalno koriste prednosti koje vakcine donose u pogledu dobrog zdravlja i dobrobiti“ (*videti Okvir 2*).

Pomaganjem u zaštiti od nekih od najvećih pošasti čovečanstva, vakcinacija omogućava deci svuda da se zaštite od mnogih oblika smetnji u razvoju. Vakcinacija je dovela do iskorenjivanja velikih boginja, bolesti koja unakažava i često ubija, i za koju se procenjuje da je samo u dvadesetom veku odnela oko 300 miliona života. Takođe je došlo do izuzetnog napretka na dugom putu ka iskorenjivanju dečije paralize: danas većina nas živi u zemljama u kojima nema slučajeva bolesti koja je nekada lišavala ogroman broj ljudi sposobnosti da hodaju.

Moć vakcinacije ponovo se pokazala u pandemiji virusa kovid-19. Prema Svetskoj zdravstvenoj organizaciji (SZO), bolest je 2020. i 2021. godine, direktno i indirektno, odnela 14,9 miliona života i poremetila još mnogo života širom sveta, posebno kada su u pitanju deca. Razvoj vakcina protiv virusa kovid-19, od kojih mnoge koriste inovativne tehnologije, u suštini je omogućio da se život vrati u normalu u velikom delu sveta. Premda je predugo trajalo da te vakcine dopru do ljudi koji žive u najsiromašnijim zemljama, globalni uticaj je ipak izuzetan: najmanje dve trećine svetske populacije već je vakcinisano protiv virusa kovid-19. Procenjuje se da su te vakcine sprečile 20 miliona smrtnih slučajeva širom sveta.

Postignuća masovne vakcinacije i razvoja vakcina protiv virusa kovid-19 još su izuzetnija ukoliko se uzme u obzir koliko brzo su se dogodila. Nakon što je virus kovid-19 identifikovan u decembru 2019. godine, bilo je potrebno samo godinu dana da se odobri prva vakcina protiv virusa kovid-19. Procenjuje se da je, u roku od godinu dana, više od polovine svetskog stanovništva primilo najmanje jednu dozu vakcine protiv virusa kovid-19.

Ti primeri pokazuju da javna potražnja, naučne inovacije i – možda pre svega – politička volja mogu da pokrenu brze promene.

Moramo se postarati da naši rezultati budu veći i da budu bolji, i to sada

Ta promena je potrebna, i to odmah.

Nazadovanje u vakcinaciji tokom pandemije zahteva da svi na to obrate pažnju. Kako 67 miliona dece koja su propustila vakcine tokom protekle tri godine budu prerastala uzrast kada bi se redovno vakcinisala, biće potrebno uložiti poseban napor da bi se obezbedilo da ta deca prime propuštene vakcine.

Nazadovanje jeste samo po sebi zabrinjavajuće, ali je problem i zbog onoga što predstavlja.

Ukazalo je činjenicu da je priča o deci koja nisu primila nijednu dozu vakcine i deci koja su nekompletno vakcinisana pretežno priča o nejednakosti. U Angoli, Nigeriji i Papui Novoj Gvineji, pet puta je veća verovatnoća da će dete iz najbogatije grupe u društvu biti vakcinisano u odnosu na dete iz najsiromašnije grupe. Deca koja nisu vakcinisana često su i deca majki koje nisu imale priliku da se školuju i gotovo da nemaju pravo glasa u odlučivanju o pitanjima koja se tiču porodice i potrošnje.

Pandemija je takođe razotkrila – i pogoršala – trajne slabosti u zdravstvenim sistemima i primarnoj zdravstvenoj zaštiti, koji su od ključnog značaja za obezbeđivanje vakcinacije dece. Ključni resursi su preusmereni kako bi se odgovorilo na pandemiju, što je, uz mnoge druge faktore, doprinelo nazadovanju u redovnoj vakcinaciji. Međutim, čak i pre pandemije, previše sistema primarne zdravstvene zaštite patilo je od nedostatka kvalifikovanih zdravstvenih radnika, ograničenog pristupa ključnom materijalu i opremi, slabih kapaciteta za prikupljanje i korišćenje podataka i vršenje nadzora bolesti, kao i nestašica ključnih lekova i vakcina na lokalnom nivou. Ti sistemi takođe su se suočavali s preprekama za efikasno i delotvorno korišćenje raspoloživih resursa.

Pandemija je ukazala na poteškoće s kojima se suočavaju žene koje rade u programima zdravstvene zaštite i vakcinacije. Premda čine veći deo zdravstvene radne snage, one su odavno nedovoljno zastupljene na rukovodećim pozicijama, uskraćuju im se prilike za obuku i profesionalno napredovanje, i suočavaju se s rizikom od nasilja i rodno zasnovanog nasilja u obavljanju svog posla. Pandemija je samo pogoršala te izazove. Mnoge zdravstvene radnice su se suočavale s dodatnim opterećenjem balansiranja između većeg obima posla i dodatnih porodičnih obaveza, kao što je briga o deci koja zbog mera izolacije nisu mogla da idu u školu.

Kako bi primarna zdravstvena zaštita postala rezilijentnija, potrebe i potencijal zdravstvenih radnica moraju se više uvažavati. Potrebno im je više mogućnosti za zaposlenje sa stabilnim radnim odnosom – a ne na određeno vreme i ad hoc – kao i za osposobljavanje i stručno usavršavanje. Takođe treba da budu zastupljenije na rukovodećim pozicijama, kako bi odluke na vrhu zdravstvenih sistema bolje odražavale realnosti s kojima se suočavaju osobe koje čine ogromnu većinu zdravstvenih radnika na terenu.

Pandemija je takođe ponovo skrenula pažnju na kolebanje u vezi s vakcinama. Kao višedimenzionalni izazov, kolebanje u vezi s vakcinama – odnosno stanje neopredeljenosti ili neodlučnosti po pitanju vakcinacije – samo je jedna od mnogih prepreka s kojima se suočavaju porodice pri traženju vakcina za decu. Međutim, reč je o izazovu za koji novi podaci predstavljeni u ovom izveštaju pokazuju da mu je potrebno posvetiti veću pažnju. Podaci iz Projekta za praćenje poverenja u vakcine (engl. Vaccine Confidence Project) pokazuju da je poverenje

Zdravstveni radnik volonter, Mahainue Marma (desno) pruža usluge rutinske vakcinacije u Thanchi, udaljenom ruralnom području u Bangladešu. Donošenje vakcina u zajednice može pomoći da se dopre do dece koja nisu primila nijednu dozu.
© UNICEF/SAD CDC/ UN0723022/Fabeha Monir

u važnost vakcina za decu bilo niže nakon pojave pandemije nego pre nje u većini zemalja za koje su podaci dostupni. Pad je generalno bio veći kod mlađih ljudi nego kod starijih. Čak i pre pandemije, kolebanje u vezi s vakcinama je identifikovano kao jedna od deset najvećih pretnji po globalno zdravlje. Uticaj više faktora, uključujući sve veći pristup dezinformacijama na društvenim mrežama, opadanje poverenja u vlasti u nekim delovima sveta, i političku polarizaciju, ukazuje na to da se ta pretnja samo povećava.

Posledice neuspeha

Neuspeh u zaštiti dece od bolesti ima ozbiljne posledice. Grubo rečeno, deca umiru, i još mnogo više njih pati od smetnji tokom celog života. Nažalost, u svetu i je dalje previše slučajeva izbijanja bolesti koje se mogu sprečiti vakcinacijom. U 2022. godini, na primer, broj slučajeva izbijanja malih boginja bio je dvaput veći od ukupnog za prethodnu godinu. U međuvremenu, pojava poliovirusa u Izraelu, Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Severne Irske i Sjedinjenim Američkim Državama prošle godine bila je podsetnik da čak i izuzetan napredak protiv bolesti kao što je dečija paraliza može biti ugrožen ukoliko ne uspemo da vakcinišemo svako dete.

Drugim rečima, **niko nije bezbedan dok svi ne budu bezbedni.**

Posledice nevakcinisanja dece mogu postati teže u godinama koje dolaze. Klimatske promene prete da izlože nove zajednice zaraznim bolestima kao što su malarija, denga groznica i kolera, i mogu promeniti obrasce sezonskih bolesti. Sve veća opasnost od istovremenih klimatskih kriza, uključujući suše, toplotne talase i poplave, dodatno će otežati pristup dece ključnim uslugama, uključujući čistu vodu i primarnu zdravstvenu zaštitu. Takođe, dugoročnu pretnju predstavlja i razvoj infekcija otpornih na lekove.

Nevakcinisanje dece ugrožava njihovo pravo na ono što Konvencija o pravima deteta opisuje kao „uživanje najvišeg ostvarivog zdravstvenog standarda i na kapacitete za lečenje i zdravstvenu rehabilitaciju”.

Takođe, na taj način se dodatno smanjuju izgledi za postizanje Ciljeva održivog razvoja (COR). Vakcinacija je ključna za postizanje COR 3, koji je usmeren na „obezbeđivanje zdravog života i unapređenje dobrobiti za sve svih generacija.” Ali je ona takođe povezana sa 13 drugih COR. Tako, na primer, pružanjem podrške kognitivnom razvoju i sticanju obrazovanja dece, ona može podstaći napredak ka ostvarenju COR 4 – pružanje kvalitetnog obrazovanja. U tom smislu, vakcinacija se nalazi u srcu naše kolektivne posvećenosti postizanju bolje i održivije budućnosti za sve nas.

Vreme je za političku volju

Mnogo toga će morati da se dogodi ukoliko želimo da zaštitimo svako dete od bolesti koje se mogu sprečiti vakcinacijom. Potrebe su složene i predstavljaju ogroman izazov. Izazov je postati još veći ukoliko želimo da vaccine dopru do dece u mestima koja se često previđaju – udaljenim selima kilometrima daleko od najbližeg puta, gradskom nehidijenskom naselju gde novopristigle porodice

Okvir 2

Agenda imunizacije do 2030. godine

Agenda imunizacije do 2030. godine (IA2030) predstavlja viziju i strategiju međunarodne zajednice kako bi se obezbedilo da tokom naredne decenije niko ne bude zapostavljen kada je reč o vakcinaciji. Ova ambiciozna globalna strategija ima za cilj da prepolovi broj dece koja propuštaju ključne vaccine i da postigne obuhvat od 90 procenata za ključne vaccine koje spasavaju živote. Ukupno gledano, ukoliko ciljevi agende budu postignuti, procenjuje se da će time tokom ove decenije biti spaseno 50 miliona života.

Strategija je takođe usmerena na veliko povećanje uvođenja novih vakcina u pojedinim zemljama. Između 2010. i 2017. godine, oko 116 zemalja sa niskim i srednjim nivoom dohotka uvelo je najmanje jednu novu vakcinu. Međutim, zabrinjava činjenica da nijedna novouvedena vakcina, kao što su druga doza vaccine protiv malih boginja i vakcina protiv rotavirusa (virusa koji može da izazove dijareju i povraćanje kod dece i da dovede do smrtnog slučaja), nije postigla globalni obuhvat iznad 90 procenata. Pandemija je dodatno ugrozila napredak, sa izraženim usporavanjem uvođenja vakcina 2020. godine (izuzev vakcina protiv virusa kovid-19), nakon čega je usledilo tek neznatno ubrzanje 2021. godine. Agenda IA2030 postavlja cilj da se uvede 500 novih ili nedovoljno korišćenih vakcina.

Jačanje uloge zdravstvenih sistema u vakcinaciji ključni je stub agende IA2030. Globalna strategija takođe naglašava ulogu vakcinacije kao ključnog dela usluga primarne zdravstvene zaštite okrenute ka ljudima. Takođe stavlja zemlje u središte strategije, čime naglašava osnovnu ulogu nacionalnih vlada u obezbeđivanju vakcinacije građana.

žive u anonimnosti, ratnoj zoni u kojoj porodice ne znaju gde će sutra prespavati noć.

Ipak, jedan preduslov je važniji od svih ostalih: politička volja. Ništa se neće dogoditi ukoliko ne pridobijemo političku volju – na globalnom, nacionalnom i lokalnom nivou – da se deca zaštite od bolesti koje se mogu sprečiti vakcinacijom.

Ta volja treba da se temelji na optimizmu. Pojava masovne vakcinacije osamdesetih godina prošlog veka i razvoj vakcina protiv virusa kovid-19 pokazuju da možemo ostvariti napredak, i to brz napredak. Ohrabruje to što je pandemija, i pored nazadovanja u vakcinaciji dece koje je izazvala, možda takođe pomogla da se u nekim zemljama postave temelji za brži napredak. Tako, na primer, ulaganje u hladne lance za distribuciju vakcina protiv virusa kovid-19, nastanak inovativnih pristupa razvoju i isporuci vakcina, kao i upotreba naprednih tehnika prikupljanja podataka za praćenje doza vakcina i vakcinacija – imaju potencijal da podrže vakcinaciju dece u godinama koje dolaze.

Politička volja takođe treba da se temelji na svesti da vakcinacija dece ima ekonomskog smisla. Po prosečnoj ceni od oko 58 USD po detetu u zemljama sa niskim i srednjim nivoom dohotka, standardni komplet vakcina može dati ogroman doprinos zaštiti od bolesti i doživotnih smetnji u razvoju. Ali on postiže mnogo više od toga. Tako, na primer, može da pomogne u zaštiti egzistencija porodica, budući da porodice, posebno najsiromašnije, mogu da se suoče s katastrofalnim troškovima ukoliko roditelji moraju da odsustvuju s posla radi brige o bolesnom detetu ili da plaćaju zdravstvenu zaštitu. Na duži rok, zaštita dece od bolesti može da rezultira velikom uštedom u potrošnji na zdravstvenu zaštitu i može da podrži društva i ekonomije u razvijanju ljudskog kapitala i produktivnosti. Uprkos smanjenju nacionalnih budžeta u nekim zemljama, vakcinacija mora ostati prioritet jer predstavlja dokazanu strategiju za smanjenje budućih troškova zdravstvene zaštite i podržava ekonomski rast. Od suštinske je važnosti kontinuirano i održivo ulaganje u vakcinaciju u okviru budžeta za zdravstvo. Ali je potrebno da vlade i donatori sarađuju u cilju unapređenja efikasnosti i delotvornosti planiranja, budžetiranja i pružanja usluga.

Sada je trenutak za odlučnost.

Sada je trenutak za političku volju.

Sada je trenutak da se zaštiti zdravlje svakog deteta.

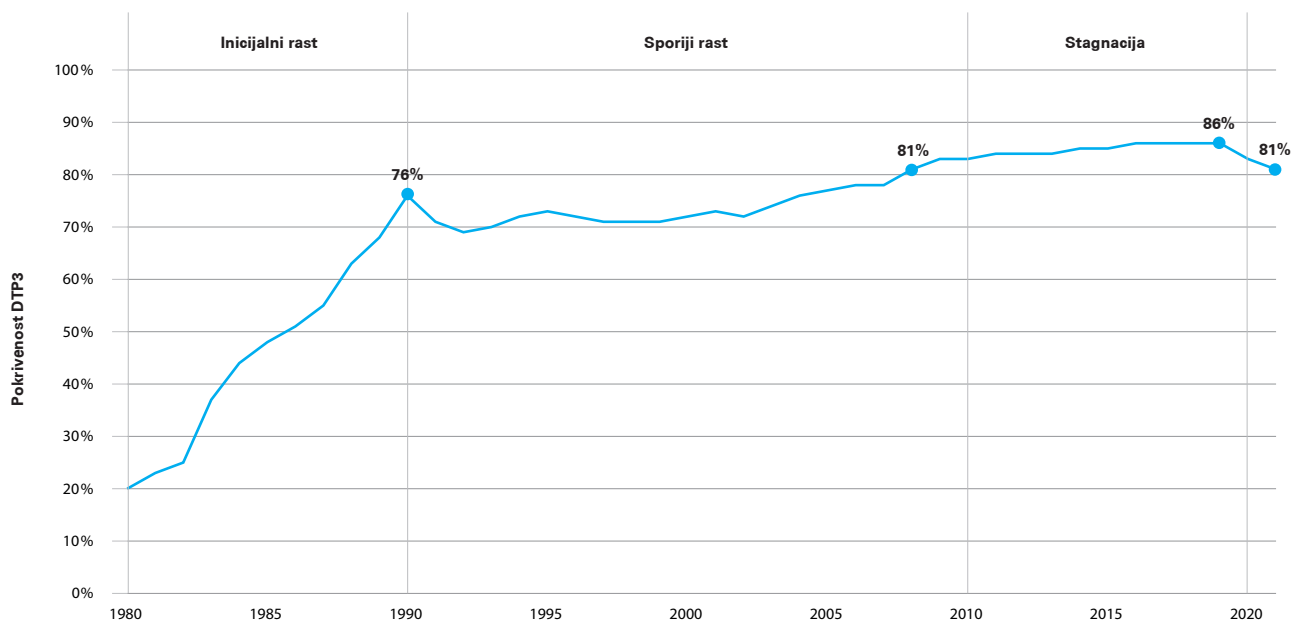
Satha sedi u krilu svoje majke
Pum Soni dok ona prima
vakcinu protiv malih boginja
i rubeole u Kambodži.
UNICEF/UN0673059/Raab

Deca koja nisu primila nijednu dozu vakcine i nekompletno vakcinisana deca: brojke

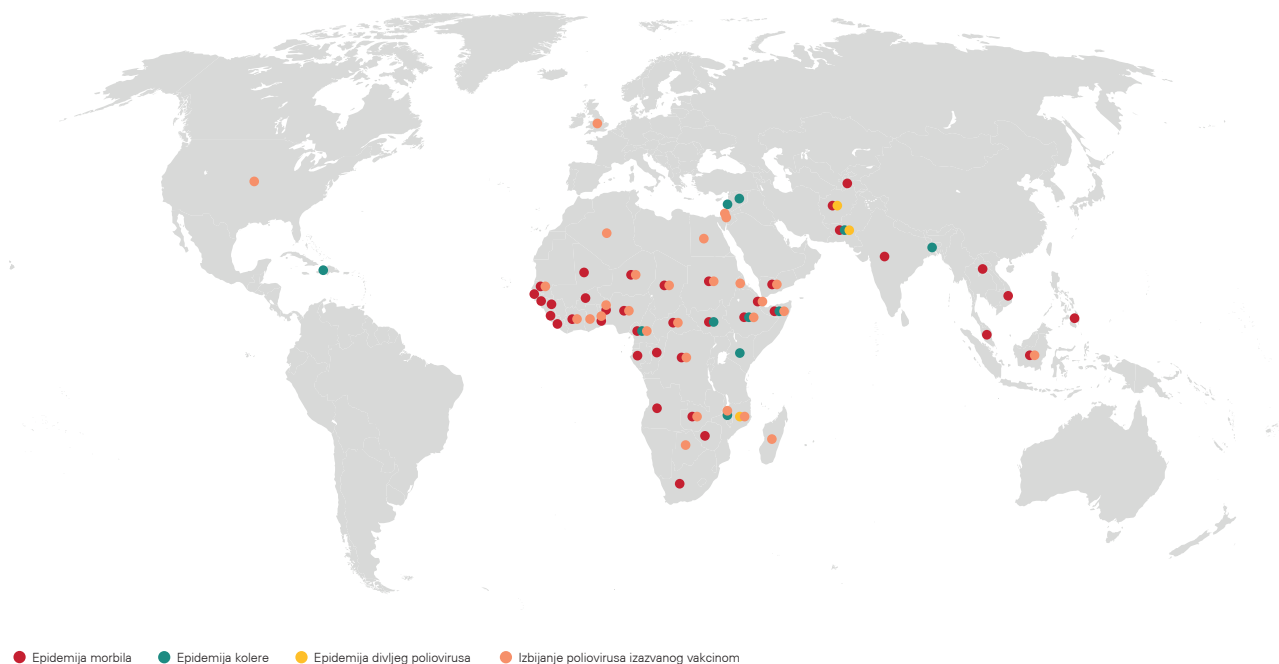
Slika 4. Nazadovanje u obuhvatu vakcinacijom tokom pandemije dogodilo se na kraju decenije u kojoj je zabeleženo malo rasta

Procenti nekompletno vakcinisane dece, 1980–2021.

Izvor: World Health Organization and United Nations Children's Fund, 'Estimates of National Immunization Coverage (WUENIC), 2021 revision', July 2022.

Slika 5. Zemlje širom sveta zabeležile su slučajeve izbijanja bolesti koje se mogu sprečiti vakcinacijom

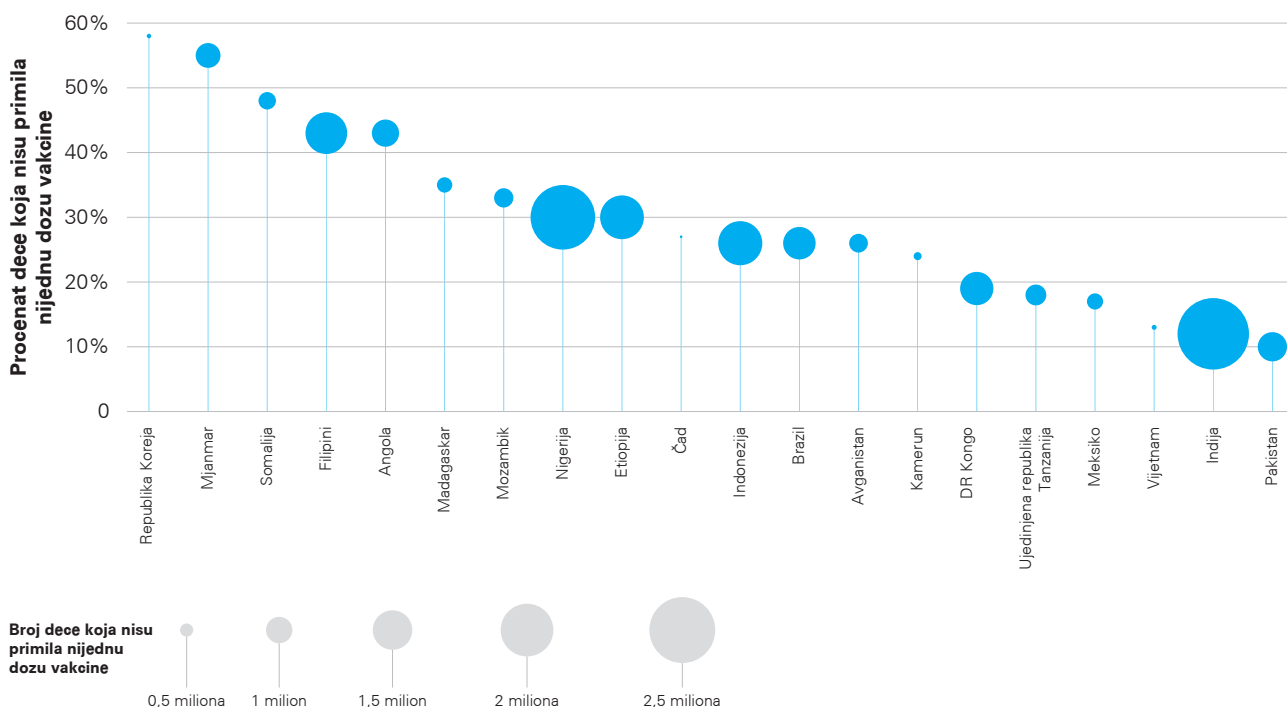
Izvor: UNICEF-ova analiza zasnovana na podacima Svetske zdravstvene organizacije (SZO) "Global Wild and Vaccine-Derived Polio Update, January 2023"; WHO "Measles and Rubella Global Update, January 2023"; International Coordinating Group (ICG) on Vaccine Provision/Cholera Vaccine Dashboard, pristupljeno 13. februara 2023. godine.

Napomena: U Avganistanu i Pakistanu polio je endemska bolest.

Napomena: Ova mapa ne odražava stav UNICEF-a o pravnom statusu bilo koje zemlje ili teritorije ili razgraničenju bilo koje granice.

Slika 6. 20 zemalja s najvećim brojem dece koja nisu primila nijednu dozu vakcine

Deca koja nisu primila nijednu dozu vakcine po broju i udelu u dečijoj populaciji u zemlji, 2021.

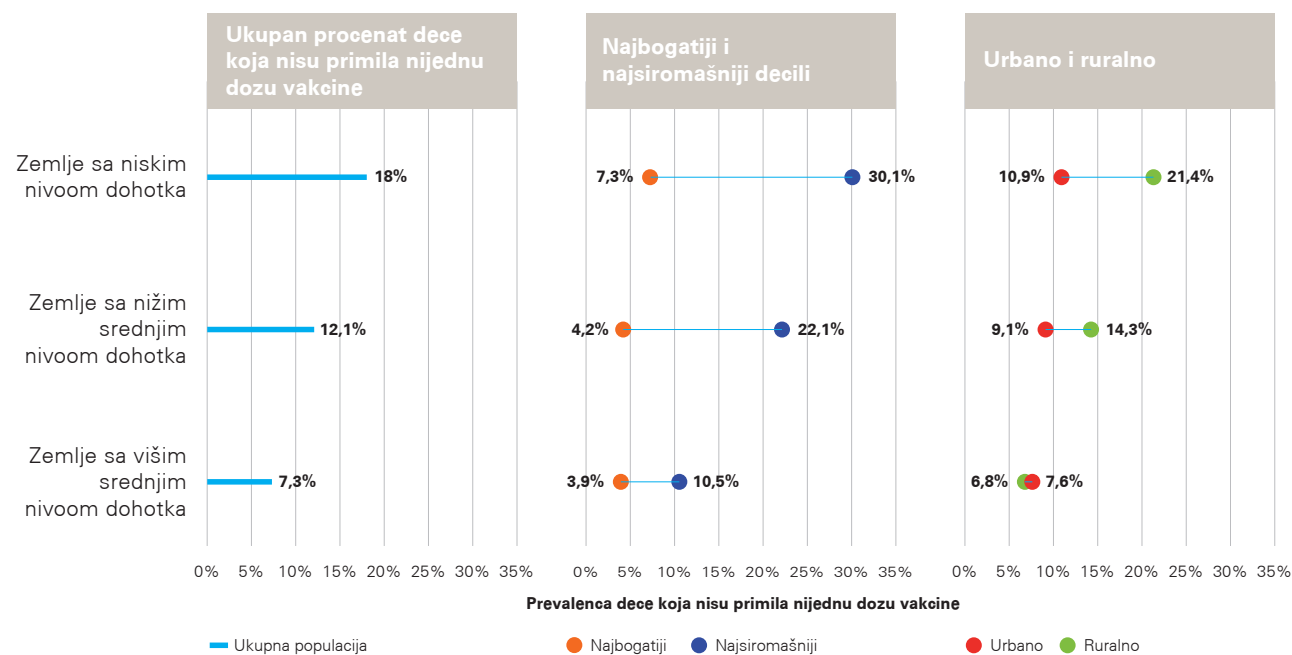

Izvor: World Health Organization and United Nations Children’s Fund, ‘Estimates of National Immunization Coverage (WUENIC), 2021 revision’, July 2022.

Napomena: Veličina kruga predstavlja broj dece koja nisu primila nijednu dozu vakcine u zemlji; pozicija na vertikalnoj osi predstavlja procenat dece koja nisu primila nijednu dozu vakcine u zemlji.

Slika 7. Ogromne nejednakosti postoje kada je reč o deci u siromašnim zajednicama i zemljama

U 74 zemlje sa niskim i srednjim nivoom dohotka, procenat dece koja nisu primila nijednu dozu vakcine, procenat u najvišem i najnižem decilu bogatstva, procenat na urbanim i ruralnim lokacijama, organizovan prema klasifikaciji Svetske banke prema dohotku

Izvor: Victora, Cesar and Aluísio Barros, ‘Within-country Inequalities in Zero-dose Prevalence: Background paper for The State of the World’s Children 2023’, International Center for Equity in Health at the Federal University of Pelotas, Brazil, December 2022.

U zemljama širom sveta, vlade, donatori i partneri rade sa zajednicama na rešenjima: ulažu napore da bi obezbedili vakcinaciju najmarginalizovanije dece i pružili ključne usluge zdravstvene zaštite. Ciljeve najčešće realizuju zdravstveni radnici, naročito žene.

Zdravstvena mreža u zajednici: kako dopreti kod kuće do dece koja pripadaju autohtonoj populaciji

1 NIKARAGVA

Rejnilda Kramer,

članica tima medicinskih sestara iz zajednice Miskito, posećuje decu u njihovom domu.

„Deca primaju redovne vakcine prema svom rasporedu, visini i težini. Osim toga, meri im se visina i po potrebi dobijaju lekove protiv parazita i vitamine. Ukoliko još neko u porodici ima zdravstvene probleme, staramo se i o njemu/njoj.“

Solarna rešenja: pravilno čuvanje vakcina, zaštita zdravlja dece

3 HAITI

Mona Ivrose Žan Klod,

medicinska sestra u zdravstvenom centru „Sacré Coeur“ više od 10 godina.

„Kako bi se unapredila vakcinacija u našem zdravstvenom centru, bilo bi korisno da popunimo redove svojih polivalentnih zdravstvenih radnika u zajednici i da imamo mogućnost uspostavljanja punktova za pripremu vakcina i da implementiramo mobilne klinike.“

Moć zajednice: dobrovoljci vode računa o vakcinaciji dece

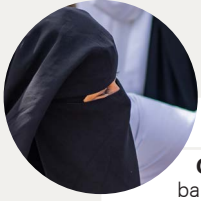
2 EKVADOR

Maria Katukuago

pripada grupi članova autohtone populacije koji kao dobrovoljci vode računa o zdravlju i dobrobiti dece mlađe od 5 godina.

„Izuzetno mi je stalo do toga da pomažem drugima. Već sam niz godina uključena u aktivnosti u zajednici kojima se unapređuju dobrobit i zdravlje porodica.“

Rad žena: ublažavanje
patnje motiviše
vaccinatorku i babicu

4 JEMEN

Gada Ali Obaid,
babica i vaccinatorka,
koja je bila svedok
nepotrebnoj patnji koja nastaje
kad se deca ne vakcinišu.

„Suština našeg rada je
spasavanje života ljudi i
smanjenje patnje žena i dece.
Meni je to lično najznačajniji
pokazatelj uspeha u mom radu
i životu.“

Doza prevencije:
uvarena vakcina
protiv HPV-a

5 UZBEKISTAN

Umida Đuraeva,
medicinska sestra koja
daje vakcinu protiv HPV-a u
Centralnoj multidisciplinarnoj
poliklinici u okrugu Kibray

„U današnje vreme, ljudi
dolaze dobrovoljno. Shvatili su
da je vakcina bezbedna i da se
dobro podnosi.“

Društveni uticaj:
verske vođe,
dobrovoljci i
zdravstveni radnici
grade poverenje u
vaccine u ruralnim
područjima

6 KIRGISTAN

Mirlan Dežiusubekov,
imam koji radi sa
odborom za zdravlje u
seoskoj zajednici Kajirma.

„Sa verske tačke gledišta
ne možemo da sudimo
o odlukama roditelja da
vakcinišu ili ne vakcinišu svoju
decu. Ali ja kažem porodicama
da sam vakcinisan, kao i moja
deca, i da smo svi dobro.“

Napredak kao rezultat
pandemije: pandemija
virusa kovid-19
inspirisala inovacije
u vakcinaciji dece

7 KAMBODŽA

Pjun Kuntea,
državna zdravstvena
radnica koji vakciniše decu
u udaljenoj zajednici.

„Pre samo 20 godina, bolesti
koje se mogu sprečiti još uvek
su bile česta pojava. Dečak
s kojim sam odrasla izgubio
je vid zbog komplikacija
malih boginja. Situacija se
poboljšala, ali je i dalje bilo
teško dopreći do sela kao što
je ovo, koja su bila daleko od
zdravstvenih centara. Takođe,
ljudi nisu imali poverenja u
vaccine jer nisu uvek dobijali
informacije na svom jeziku.
To se promenilo.“

Nakon pandemije
virusa kovid-19:
nadoknađivanje
propuštene
vaccinacije dece

8 INDONESIA

Irvan Hakim,
medicinski tehničar
iz klinike u zajednici, koji
radi na promociji redovne
vaccinacije u udaljenoj
ostrvskoj zajednici.

„Očevi su ovde donosioci
odluka u domaćinstvu. Oni
su ti koji odlučuju da li će
se njihova deca vakcinisati.
Srećom sam sa susednog
ostrva i govorim lokalni
dijalekat tako da lakše
komuniciram s njima.“

Male boginje:
promocija preko
zdravstvenog centra
pruža ličnu vezu
ka vakcinaciji

10 SOMALIJA

Maimuna Husein,
medicinska sestra i
šefica zdravstvenog centra
u okviru kampa Džilab za
interno raseljena lica.

„[Prenatalna nega] je veoma,
veoma važna. Ona predstavlja
prvi kontakt kada majke
dobijaju individualne savete.
Zato je potrebno da za njih
izdvojite više vremena.“

Do vrha planine:
zdravstveni radnici
prkose teškom terenu
radi isporuke vakcina

9 INDIJA

Demaco Kamblai,
zdravstveni radnik koji
je uključen u alternativni
sistem isporuke, kojim se
vaccine peške odnose u
udaljena područja.

„Postaje opasno tokom
sezone monsuna, jer je zbog
kiše put klizav. Takođe, tokom
sezone monsuna često se
pojavljuju klizišta, zbog čega
je put težak.“

Najčešće, ciljeve postižu
zdravstveni radnici,
posebno žene.

Preporuke

Uprkos nespornom napretku ostvarenom tokom niza decenija, i dalje se suočavamo s ozbiljnim izazovima u vakcinaciji. Obuhvat vakcinacijom je opao ili stagnira na previše lokacija. Otprilike svako peto dete konstantno propušta vakcine koje spasavaju živote, posebno socijalno marginalizovana i najsiromašnija deca, a situacija se dodatno pogoršala tokom pandemije virusa kovid-19.

Opadanja vakcinacije tokom pandemije zahteva da svi na to obrate pažnju: redovna vakcinacija mora da bude prioritet u godinama koje dolaze. Moramo usklađeno delovati kako bismo vakcinisali decu koja su propustila termine za vakcine tokom pandemije, obnovili sisteme, kao i rešili pitanje velikih nedostataka u zdravstvenim sistemima. Nesprovođenje aktivnosti će imati katastrofalne posledice po živote današnje dece i adolescenata i budućih odraslih, i ugroziće napredak ka postizanju Ciljeva održivog razvoja.

Pandemija je pokazala suštinsku važnost kolektivnog i usklađenog delovanja kako bi se obezbedilo da vakcine dopru do svakog. Stalno imamo na umu da „vakcine ne spasavaju živote, vakcinacija spasava živote“. Kako bi se vakcinacija dogodila, politička volja mora biti prioritet broj jedan u svim zemljama.

1. Vakcinisanje svakog deteta, svuda

Pravičnost podrazumeva da vakcine moraju da dopru do svakog deteta, bez obzira na to gde se rodilo, ko je ili gde živi. To znači da moramo:

- ✓ vakcinisati decu koja su propustila termine za vakcine tokom pandemije
- ✓ identifikovati decu koja nisu primila nijednu dozu vakcine ili su nekompletno vakcinisana i pozabaviti se ključnim nejednakostima
- ✓ identifikovati decu u urbanim područjima; doći do dece u ruralnim područjima
- ✓ odgovoriti na izazove u vanrednim i nestabilnim okruženjima.

2. Jačanje tražnje za vakcinacijom i poverenja u nju

Mnogi faktori utiču na spremnost porodica da vakcinišu decu, i znatno variraju u zavisnosti od lokalnog konteksta, kulture i društvenih normi. Razumevanje relevantnih pitanja i pružanje odgovora na njih znači da moramo:

- ✓ razgovarati sa zajednicama
- ✓ otkloniti rodne prepreke
- ✓ osposobiti zdravstvene radnike za pružanje odgovora na bojazni
- ✓ drugačije pristupiti odgovornosti u zdravstvenim sistemima radi jačanja poverenja.

3. Veća i bolja potrošnja na vakcinaciju i zdravlje

Pandemija virusa kovid-19 pokazala je da su, uprkos znatnim globalnim investicijama u vakcinaciju i jačanju zdravstvenih sistema tokom protekle decenije, zdravstveni sistemi u mnogim zemljama i dalje nestabilni. Kako bi se poboljšao obuhvat vakcinacijom, kao i primarna zdravstvena zaštita, vlade i partneri treba da se udruže radi:

- ✓ ulaganja u primarnu zdravstvenu zaštitu na nacionalnom nivou
- ✓ boljeg usklađivanja donatorske podrške s nacionalnim prioritetima i kontekstima
- ✓ jačanja kapaciteta rukovodstva i unapređenja odgovornosti
- ✓ istraživanja mogućnosti inovativnog finansiranja.

4. Izgradnja rezilijentnih sistema i obezbeđivanje da budu otporni na potrese u budućnosti

Rezilijentni sistemi mogu da reaguju na slučajeve izbijanja bolesti, epidemije ili pandemije, a da istovremeno i dalje pružaju ključne usluge. Izgradnja tih sistema takođe znači da moramo:

- ✓ staviti fokus na zdravstvene radnike, posebno žene
- ✓ unaprediti prikupljanje podataka i nadzor bolesti
- ✓ obezbediti vakcine i drugi materijal
- ✓ razviti i promovisati isplative inovacije.

Svet se suočava sa crvenim alarmom za zdravlje dece: pokrivenost vakcinacijom je naglo opala tokom pandemije kovid-19, ostavljajući milione dece nezaštićene od nekih od najozbiljnijih dečijih bolesti. Pored toga, milioni dece iz nekih najmarginalizovanijih zajednica u svetu već dugo nema priliku da primi vakcine koja spašavaju živote. Da bi se izbeglo dalje nazadovanje, neophodno je da se nadoknadi propušteno i da se hitno vakcinišu deca koja nisu vakcinisana. Potrebno je uložiti i veće napore da se dopre do dece koja su istorijski izostavljena. *Stanje dece sveta 2023. godine* ispituje šta treba da se desi da bi se osiguralo da svako dete, svuda, bude zaštićeno od bolesti koje se mogu sprečiti vakcinom.

unicef
za svako dete

ISBN: 978-92-806-5446-2

© Dečiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF), april 2023.

